

(א) ע"י פירוש לעיל ה"ה  
והאמר ר"ע, (ג) לעיל לה:  
(א) [כס"א: לאחר, ד] ע"י  
מוס' לקמן ט"ו. ד"ה אפילו,  
(א) ע"י ד"ה ובלגן,  
(ו) מהא דירושל' (א) [מהא דירושל'  
אמתי דאמר ההדיות  
שרייה אין שומעין משמע  
כפשי"י, מ"ט] [וע"י  
מוספות חדשים שדחה דברי  
מ"ט].

הגהות הב"ח

(א) אמר רבה בר אבוא  
(נקיטין) מ"מ וי"צ ס"א  
אין זה וכן בלפניו לא ברס  
ליה וע"י לעיל דף ע"ג:  
(ב) שם אין מקדיין לא  
בערי מקלט ולא בעגלה  
ערופה מפני כו' כל"ז:  
(ג) רש"י ד"ה אכל אם וכי  
מדת כל"ז ומדת מידת  
מחוק: (ד) ד"ה מפני כו'  
הילכך לא משגיגין בזה  
מיד: (ה) ר"ה ד"ה אכל  
וכי ומרגו יתארהו שגד  
מכר ליה במתקלתא נ"צ  
פי' משוה במשקלות:  
(ו) בא"ד בגל מקום היה  
ראוי למדוד:

מוסף רש"י

נקיטין.  
מחזיקין, מנהג מרבותינו  
(רע"ל ה.) אין מקדיין  
לא בעגלה ערופה.  
כע"כ למדוד את הערים  
שקצותיהן תלול לידע ארז  
היא קרובה מכלול מודד  
את הערים ואת הגאיות  
כמות שהן ואף על פי  
שהמדדן מרבה את המדה  
ומרמק את העיר (רע"ל  
דח). ולא בערי מקלט.  
מחוק ע"י מקלט, דק"ל  
(מסות א'): כסס שהעיר  
קולטת כך מחזיקין קולט  
(רע"ל דח).

**איכא דאמרי א"ר יוסף אפילו יותר מאלפים.** ומסיק רב יוסף  
כשהחוט יורד כנגדו איירי ולפי המשקלה זו לא קאי רב  
יוסף שהצנעה כדאמר עד השמא דהא אמרינן לעיל דמודדו מדידה  
יפה אלא ארבע יהודה קאי דאמר כשהחוט יורד כנגדו מודדו מדידה  
יפה וקמ"ל דאפילו יתר מאלפים  
מודדו מדידה יפה:

**ובי אין חוט המשקולת יורד כנגדו**  
עד כמה אמר אבימי עד ד"א.  
פי' רצינו שמואל ואין חילוק בין  
עמוק ג' ל' או חלק או אלפים אע"פ  
שב' אמות שיפוע של דבר מועט נוח  
להשתמש יותר מארבע אמות שיפוע  
של דבר גדול:

**אבל מתלקט י' מתוך ה' מודדו**  
מדידה יפה. (ה) הא"י מודדו  
לעיל שמדלג כל השיפוע אלא ארבע  
אין מצליע ואין מקדר אלא מודד כל  
השיפוע דקרקע חלקה דמיא ונראה  
ד"ה גביא וגדר אם מתלקט י' מתוך  
ה' דקרקע חלקה דמי והשמא איכא  
ד' דיניס כזותל וסר דאם מתלקט י'  
מתוך ה' מודד קרקע חלקה ואם  
מתלקט י' מתוך ד' מצליע ואם אין  
יכול להצליע מקדר אלא ופי' ניחא  
חוט המשקולת יורד כנגדו וכי  
חוט המשקולת יורד כנגדו  
מודדו מדידה יפה, עד  
כמה, אמר אביי כי  
ארכיבה. יורשמי כ"ב  
מודדין את הנחל, צד  
למלפלה ורחב מלמטה  
עד ג' אמה אתה וראה  
אותו כאילו (רואה) [מלא]  
עפר או צורות, ואם לאו  
אתה נראה אותן) כאילו  
מטרס ועולה מטרס  
יורד, היה הנחל מעוקם  
י' חסדיא או נטל  
מצופות ומשער בה בעיניו  
במישרו וחזרו ועושה כן  
בה. הגיע להר מבליעין  
וחזרו למידתו. אמר רבה  
לא שנו אלא (נהר) [בה]  
המתלקט עשרה מתוך  
ארבע מפני שעולה כמין  
גבשושית יתר משעור  
שליש ואין החבל נמתח,  
אל ה' המתלקט י'  
טפחים מתוך (ד') [ה]  
אמות, נוח הוא למדידה,  
מודדו מדידה יפה, כי  
גבשושיתו שלישי. כי הא  
דתיא כל כובשי בכשים  
שלש אמות לאמה חזון  
מכבשו של מוצב שהוא  
מתוך שלוש ומתחצה  
ואצבע וחצי אצבע א'.  
ובלבד שלא יצא חרין  
לתחום. מאי כדו שלא  
יבואו לטעות הרואין  
ויאמרו מידת החומין באה  
לבאן, ואם אינו יכול  
להבליעו מקדר. כיצד  
מקדר תנא תחתון כנגד  
לבו ועליון כנגד  
מרגלותיו, אמר אביי  
נקיטין אין מודדין אלא  
בחבל של ד' אמות. אמר  
רב נחמן אמר רבה בר  
אבוא, אין מקדיין לא  
בעגלה ערופה, ולא בערי  
מקלט, מפני שהן של  
תורה. מתני' אין מודדין  
אלא מן המומחה. פירוש  
מקום ישרה מלשון ומחה  
[על כתף ים נבתי].

אבל אם היה חוט המשקולת יורד כנגדו. שפתו זקופה מאד שאין  
מתרחקת שפת תחמיתו מכנגד שפת גובהו ד"א אין (א) מידת מדרונו  
ממעט מידת התחום ע"י קידור אלא נכנס לתוכו ומודד קרקעיתו  
מדידה יפה כקרקע חלקה ויזאל לשפתו ומשלים מדתו והולך: **כמה**  
**עומקו של גיא.** דנימא מצליעו כשהוא  
רצב כו' אלפים. אבל יותר מכאן  
אפי' יכול להצליעו אינו מצליעו אלא  
מקדר: **הסס כשאין חוט המשקולת**  
יורד כנגדו. פלוגמא דת"ק ואחרים  
הלכך כיון דחזי להילוך קלת זולתין  
זיה לחומרא: **עד כמה.** יתרחק  
המשקולת מכנגדו דקרי ליה אין יורד  
ונחמיר זיה: **במתקט י' מסוד ד'.**  
הבא ללקוט כמות הוא מגביה והולך  
מואל י' טפחים גובה קודם שיגיע  
להילוך ד"א אכל מתוך חמש כקרקע  
חלקה דמי ומודדו מדידה יפה ואין  
כאן לא הצנעה ולא קידור: **מסני**  
**לקולא.** צהר משופע הוא דבעינן  
הצנעה או קידור אבל צוקוף אומד  
צעלמא: **שלא יא חוץ לתחום.** הא  
פרשינן לעיל (א): **בערי מקלט.** בתחום  
ערי מקלט לקלוט דתנן (מסות דף ע"א):  
כסס שהעיר קולטת כך תחומה  
קולט: **צעגה ערופה.** כשמודדין  
לידע איזו היא קרובה אל החלל:  
**מפני שמדידתן מן המורה הלכך**  
(א) לא משערינן זהו מדי אלא מודדין  
הרים וגאיות כקרקע חלקה:  
**מתני' ה"ג אין מודדין אלא**  
**מומחה.** זקי במדידה: **ריבה**  
**במקום אחד ומיעט במקום אחר.**  
שנמלאו סימני תחום קרן זה ארוכין  
ובולטין מכנגד סימני תחום קרן  
שכנגדו: **שומעין למקום שריבה.**  
(ומה) ומוציאין מידה הקצרה כנגדה  
מפני שלא מתח מתחמילה החבל כל  
זרכו ונתקצר וזריח למומחה בכל כמו  
והכי תימא נמי בתוספתא [ספ"י]: **ריבה**  
**לא ומיעט לאחד.** מפרש בגמ' [נט.]:  
**שלא אמרו ארמית כו'.** כשגורו שלא  
לכאס חוץ לתחום לא אמרו להחמיר  
בתחומין אלא להקל בתחומין:  
גמ'

אבל חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו  
מדידה יפה וכמה עומקו של גיא אמר רב  
יוסף אלפים איתיביה אביי עמוק ק' ורוחב  
ג' מבליעו ואם לאו אין מבליעו הוא דאמר  
כאחרים דתניא אחרים אומרים אפילו עמוק  
אלפים ורוחב ג' מבליעו איכא דאמרי אמר  
רב יוסף אפילו יתר מאלפים כמאן דלא בת"ק  
ולא כאחרים התם שאין חוט המשקולת יורד  
כנגדו הכא בחוט המשקולת יורד כנגדו וכי  
אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה  
אמר אבימי ד' וכן תני רמי בר יחזקאל ד':  
הגיע להר מבליעו וחזור למידתו: אמר  
רבא לא שנו אלא בהר המתלקט י' מתוך  
ד' אבל בהר המתלקט י' מתוך ה' מודדו  
מדידה יפה רב הונא בריה דרב נהן מתני  
לקולא אמר רבא \* לא שנו אלא בהר  
המתלקט עשרה מתוך חמש אבל בהר  
המתלקט עשרה מתוך ד' אומדו והולך לו:  
ובלבד שלא יצא חוץ לתחום: מאי טעמא  
אמר רב כהנא גזירה שמא יאמרו מדת  
תחומין באה לכאן: אם אינו יכול להבליעו:  
תנו רבנן כיצד מקדיין תחתון כנגד לכו  
עליון כנגד מרגלותיו אמר אביי (א) נקיטין  
ג' אין מקדיין אלא בחבל של ארבע אמות  
אמר ר"ג אמר רבה בר אבוא (א) (נקיטין)  
אין מקדיין (א) ד' לא בעגלה ערופה ולא  
בערי מקלט מפני שהן של תורה:  
**מתני' ה"ג** אין מודדין אלא מן המומחה ריבה  
למקום א' ומיעט למקום אחר שומעין למקום  
שריבה ריבה לאחד ומיעט לאחד א' שומעין  
למריבה (א) ו' אפילו עבר אפילו שפחה נאמנין  
לומר עד כאן תחום שבת שלא אמרו  
חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל:  
גמ'

(שעה מד) (א) ינסך במתקל אפי' יהא משופע ציפור וה"פ לא שנו אלא חוט המשקולת  
יורד כנגדו פי' שאין בחוט המשקולת שיכול אדם לרדת בו ולעלות דהואיל דלא חזי להילוך הקילו בו להצליעו אבל חוט המשקולת יורד כנגדו שיש  
בו מודד לירד ולעלות לא הקילו להצליעו אלא מודדו מדידה יפה לגמרי כי היא דלקמן דמן הדין בכ"מ היה (א) למדוד כל השיפוע כדאמרינן  
לקמן אין מקדיין לא בערי מקלט כו' אלא שבתחומין הקילו להצליעו כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו וכמה עומקו של גיא דאמרינן  
א"ר יוסף אלפים אכל מאלפים ואיך לא דכיון דהוי כחוס שבת אין להקל בו התם כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו פי' רב יוסף  
קאי אמתניתין כשאין (מודד ג) חוט המשקולת יורד כנגדו ולכן מצליעין אפי' ביותר מאלפים ורבנן ואחרים כשחוט המשקולת יורד  
כנגדו דחזי להילוך ואפי' מצליעין למר עד ק' אמה ולמר עד אלפים ולהאי לישראל דרבי יוסף הא דמפליג רב יהודה לעיל  
בחוט המשקולת יורד כנגדו היינו ציפור מק' לרבנן או ציפור מאלפים לאחרים עד כמה פי' עד כמה יהיה הגיא שמצליעין עד  
ד' אכל פחות מד' הוי כקרקע חלקה ומודד הכל אבל מתלקט י' מתוך ארבע אומדו והולך לו פי' ר"ת דדוקא צהר שעשוי צדי  
שמים הקילו להיות אומדו אבל גיא שעשוי צדי אדם כדרך שעשוי גאיות ועמקים סביבות העיר לחזוק לא הקילו להיות אומדו  
אלא אפילו אין חוט המשקולת יורד כנגדו דלא חזי להילוך מצליעו וכן גדר ורבינו שמואל גרס לעיל בצרייתא הגיע לכותל ימוד את  
הכותל והכי איתא בתוספתא [פ"ד] פי' ימוד כל שיפוע הכותל ומוקי לה דניחא דהתם דניחא כו' היינו משום דצרייתא גופא מיימי  
אגב גררא ושייך שפיר לישראל התם לא שנו דמצליעו אלא כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו כיון דאיכא ד"א לא בטולי גופא להצליע  
אבל חוט המשקולת יורד כנגדו כיון דאין בשיפוע ד"א ועוד דאוקימנא מתניתין בדלא ניחא תשמישתא מדלג השיפוע ומודדו מדידה  
יפה וכמה עומקו של גיא דלא בטלי ד"א ומצליעו אמר רבי יוסף אלפים אבל טפי מאלפים אפילו ארבע אמות אור או יותר  
מדלג כל השיפוע ומידת חכמים כך הוא דפחות מארבע אמות לא חשיבי ואפילו בפחות מק' וד' אמות או יותר חשיבי עד אלפים  
טפי לא חשיבי איתיביה אביי עמוק ק' מצליעו ואם לאו אין מצליעו אלא מדלג כל השיפוע הוא דאמר כאחרים איכא דאמרי אמר  
רב יוסף אפילו ציפור מאלפים לא בטלי ארבע אמות ומצליעו ה"ג התם כשחוט יורד כנגדו פירוש דרבנן ודאחרים דפחות מארבע  
חשיבי עד ק' לרבנן או עד אלפים לאחרים הכא כשאין חוט כו' דד' אמות חשיבי ולא בטלי אפילו ציפור מאלפים:

**אין מודדין אלא מן המומחה.** פי' ר"ח דרך ישרה ומכוונת כנגד העיר (א) ומומחה מלשון ומחה על כתף ים כרת (במדבר לד)  
שלא ילך ללדי העיר למדוד שם אלפים לפי שפעמים יש שם קרקע חלקה ונוח למדוד ואחרי כן יהיה נופה וזא לו כנגד  
העיר וזופה כנגד מידתו אין לו לעשות כן משום דפעמים יש כנגד העיר הרים וגאיות שיש לו להצליע או לקדר:

למקום

(א) שם בגמ' ה"י ושלש אצבע וע"י בתוס'.